

ГРИЖА ЗА ОЧНОТО ЗДРАВЕ, З О ПЕРСПЕКТИВА – ПРОБЛЕМИ И ВЪЗМОЖНОСТИ

Димитър Групчев, Цветелина Михова, Антоанета Цветкова,
Христина Групчева

Медицински университет – Варна

EYE CARE – З О PERSPECTIVE: OBSTACLES AND OPPORTUNITIES

Dimitar Grupchev, Tzvetelina Mihova, Antoaneta Tzvetkova, Christina Grupcheva

Medical University of Varna

РЕЗЮМЕ

Цел: Целта на настоящето проучване е да се определи реализацията на квалифицирани очни специалисти като част от З О перспективата в грижата за очното здраве и да се анализират методиките за тяхното изграждане.

Методи: Ретроспективен, документален анализ на тенденциите за осигуряване обучение и реализация на медицинските оптици, сравнителен анализ на професията с другите елементи на З О перспективата, а именно оптометристи и специалисти по очни болести.

Резултати: Броят на дипломираните в Медицински университет - Варна медицински оптици от 2016 година е 69, като най-голям е той през 2016 г. – 16, а най-малък през 2018 г. – 10. Средно 20% от медицинските оптици се реализират в практиката, като останалите са надграждали с магистратура по оптометрия. Медицинските оптици най-често работят в оптически магазина, като 60% развиват собствен бизнес. Малък е броят на оптиците, реализирани в лечебни заведения. Броят на магистрите по оптометрия, реализирани в лечебни заведения, е значително по-голям и достига до 30%. Очните лекари се реализират в лечебни заведения на 100% до 3 години след вземане на специалност. Над 80% от специализиращите офталмология работят в оптични центрове.

Изводи: В резултат на задълбочен анализ на пазара и търсенето на кадри МУ-Варна затваря цикъла на З О перспективата: офталмолози, оптометристи и оптици. Трите категории специалисти, опазващи очното здраве, работят в симбиоза за развитие на цялостна концепция за превенция, профилактика, оптична корекция и лечение. Оптичните центрове и лечебните за-

ABSTRACT

Aim: The aim of the present study is to determine the realization of different eye care practitioners as part of the З О perspective in eye health care and to analyze the methodologies for their development.

Methods: Retrospective documentary analysis of the trends for the specialty of medical opticians. Comparative analysis of the profession with other elements of the З О perspective, including optometrists and ophthalmologists.

Results: The number of medical opticians graduated from the Medical University of Varna since 2016 is 69, the largest in 2016 – 16, and the lowest in 2018 – 10. On average 20% of medical opticians are realized in practice without further qualification, while all others continue with a master's degree in optometry. Medical opticians most often work in an optical store, with 60% developing their own business. The number of opticians realized in medical establishments is small. The number of masters in optometry, realized in medical institutions is significantly higher and reaches 30%. Ophthalmologists are realized in medical institutions at 100% up to 3 years after graduation. Over 80% of ophthalmologists work in optical centers during their training.

Conclusions: As a result of an in-depth analysis of the market and the demand for qualified eye care practitioners, Medical University of Varna closes the cycle of the З О perspective with the following specialties: ophthalmologists, optometrists and opticians. The three categories of eye health professionals work in symbiosis to develop a comprehensive concept for prevention, prophylaxis, optical correction and treatment. Optical centers and medical institutions providing specialized care for eye diseases exchange staff, which is beneficial for the overall concept of the eye care.

ведения, осъществяващи специализирана помощ по очни болести, обменят кадри, което е от полза за цялостната концепция за опазване на зрението.

Ключови думи: оптик, оптометрист, офталмолог, образование, очно здраве

ВЪВЕДЕНИЕ

В началото на новото дигитално хилядолетие и навлизането на комуникационните устройства във всяка сфера на живота все повече хората се вълнуват от грижата за очното здраве (1-4). Няма съмнение, че очите са основното сетивно средство, което осигурява до 90% от информацията за околния свят. Пандемията от COVID-19 постави зрението и грижата за него пред нови предизвикателства (5). От началото на нашето хилядолетие се говори за интегрирана грижа за очното здраве, която да включва различни медицински специалисти. Тази концепция е известна като „3 О перспектива“ и включва обучението и използването в клиничната практика на три нива на практикуващи: медицински оптици, оптометристи и очни лекари (6). Това разпределение на дейностите е възможно поради факта, че за очното здраве особено важна е оптичната корекция. Тя може да се осъществи с очила (в най-голям процент от случаите до 90%), контактни лещи (до 10%) и хирургическа корекция (до 5%) (7). Това именно определя и нуждата от различни специалисти със съответните компетентности. По правило медицинският оптик е квалифициран за стандартна оптична корекция и извършване на изследвания в помощ на оптометристите и очните лекари. Оптометристът е магистър с компетенции в оптичната корекция, които му позволяват адекватна корекция на всички оптични проблеми и диагностика на очното здраве. При установяване на проблеми и отклонения извън стандартните, грижата се поема от очните лекари, които притежават умения и компетенции за диагностика и лечение, включително и хирургическо.

В някои държави като САЩ, Индия, Бразилия и Великобритания специалистите, полагащи грижи за очното здраве, са разпределени и като задължения, и като йерархия от повече от половин век (8). В Европейския съюз има голяма диверсификация както в обучението, така и при реализацията на тези специалисти (3). В България от десетилетие започнаха стъпки по изграждане на различни специалисти, полагащи гри-

Keywords: *optician, optometrist, ophthalmologist, education, eye health*

жи за очното здраве, включително създаване на професии медицински оптик и оптометрист. Медицински университет–Варна е национален пионер в реализацията на 3 О перспективата от 2013 г. Ето защо целта на настоящето проучване е да се определи реализацията на квалифицирани очни специалисти като част от 3О перспективата в грижата за очното здраве и да се анализират методиките за тяхното изграждане.

МЕТОДИ

Ретроспективен, документален анализ на тенденциите за осигуряване обучение и реализация на медицинските оптици. Направена беше таблица с раздели – започнали обучение, завършили обучението, прекъснали обучението за периода от създаването на специалността до випуск 2020. Всички студенти, завършили целия курс на обучение, са поканени ретроспективно за участие в анкета. Анкетата има за цел да определи дали дипломантът работи с квалификацията „професионален бакалавър“ – медицински оптик, или е продължил с надграждане на магистърска степен по оптометрия. Втората част на анкетата е насочена към типа бизнес, в който работи специалистът: собствен, семеен, малък оптически бизнес, верига оптически центрове, лечебно заведение. Извършен е сравнителен анализ на професията с другите елементи на 3 О перспективата, а именно оптометристи и специалисти по очни болести.

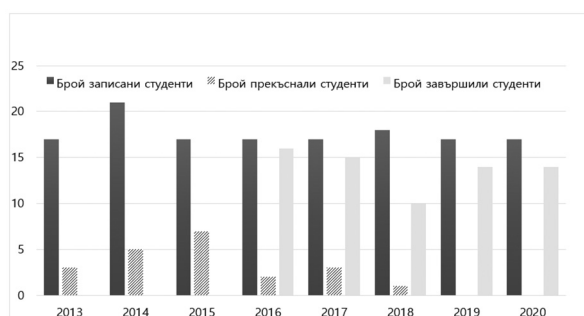
РЕЗУЛТАТИ

Броят на дипломираните в Медицински университет - Варна медицински оптици от 2016 година е 69, като най-голям е той през 2016-а – 16, а най-малък през 2018-а – 10. Резултатите за започналите, завършили и надграждащи обучението си студенти са дадени в таблица 1.

Тенденциите за устойчивост на интереса и реализацията на медицинските оптици се демонстрира от високата мотивация за завършване на обучението, демонстрирано на фиг. 1.

Табл. 1. Тенденции в обучението на специалността „Медицински оптик“ от 2013-2020 година

Параметър	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Брой записани студенти	17	21	17	17	17	18	17	17
Брой прекъснали студенти	3	5	7	2	3	1	0	0
Брой завършили студенти	-	-	-	16	15	10	14	14
Брой студенти продължили образованието си	10	13	9	12	10	-	-	-

Фиг. 1. Записали, прекъснали и завършили специалността „медицински оптик“ в Медицински колеж – Варна от 2013 до 2020 година.

дения, е значително по-голям и достига до 30%. Очните лекари се реализират в лечебни заведения на 100% до 3 години след вземане на специалност. Над 80% от специализиращите офталмология работят в оптични центрове.

ДИСКУСИЯ

В Европа не съществува единен стандарт за професиите, които са ключови за опазване на очното здраве (4). С влизане в сила на Брекзит еталонът на 3 О перспективата – Великобритания, е извън Европейския съюз. Най-близки характеристики имат Испания и скандинавски-

Табл. 2. Тенденции за реализация на студентите от специалността „Медицински оптик“ от 2013 – 2020 година

Параметър	2016	2017	2018	2019	2020	Общо
Брой студенти продължили образованието си	12	13	10	12	10	57
Брой студенти работещи с квалификацията „професионален бакалавър“	5	1	0	2	3	11
Общ брой работещи в собствен бизнес	2	1	1	1	0	5
Общ брой работещи в семеен бизнес	3	1	1	0	2	7
Общ брой работещи в малък оптичен бизнес	5	3	6	5	5	24
Общ брой работещи във вериги оптически центрове	8	7	2	6	3	26
Общ брой работещи в лечебни заведения	0	0	1	3	1	5

Средно 20% от медицинските оптици се реализират в практиката, като останалите са надграждали с магистратура по оптометрия. Медицинските оптици най-често работят в оптически магазини, като 60% развиват собствен бизнес (табл. 2). Малък е броят на оптиците, реализирани в лечебни заведения. Броят на магистрите по оптометрия, реализирани в лечебни заве-

те държави, където ангажиментите по оптичната корекция се поемат изцяло от оптиците и оптометристите (2,9). От друга страна, в държави като Франция оптометрист не е призната професия и цялостната очна грижа се осъществява ексклузивно от очни лекари, голяма част от които не са хирурзи. В това отношение източноевро-

пейските страни бързо адаптират добрите практики. В Полша например съотношението медицински оптици, оптометристи, офталмолози е 2:1.5:1 с тенденция на увеличаване на броя на оптометристите. Това неравномерно разпределение на специалистите в Европа налага въпроса: Кой подход е най-ефективен?

Отговорът не е еднозначен и има много фактори, които трябва да се съобразят. От една страна, населението в Европа застарява с по-високи темпове от други континенти, от друга страна, зрителните изисквания на пациентите се повишават непрекъснато. Обучението на един лекар е скъпо и отнема от 5-7 години (10). Специализацията в Европа е средно 4.5 години. Това означава, че един очен лекар преминава минимум 10-годишно обучение. От друга страна, медицинските оптици се обучават 3 години и получават изключително детайлизирани познания по рефракция. Оптометристите се обучават 2 години като надграждане на магистратура (общо 5 години) и получават знания, умения и компетентности за оптична корекция и диагностика на очното здраве. Цената на обучение на година за студент по медицина е 10 212 лева, за оптометрист 4054 лева, а за оптик 4804 лева. От икономическа гледна точка включването в оптичната корекция и диагностичните процедури на професионални бакалаври и магистри по оптометрия е много по ефективно. От медицинска гледна точка ползването на тясно специализирани в опазване на очното здраве кадри също има положителен ефект.

В резултат на задълбочен анализ на пазара и установената липса на кадри (11,12) МУ-Варна успява да затвори цикъла на 3 О перспективата: оптици (професионален бакалавър), оптометристи (магистър) и очен лекар (магистър със специалност). Трите категории специалисти, опазващи очното здраве, имат условия за работа в симбиоза с цел развитие на цялостна концепция за превенция, профилактика, оптична корекция и лечение. Оптичните центрове и лечебните заведения, осъществяващи специализирана помощ по очни болести, обменят кадри, което е от полза за цялостната концепция за опазване на зрението. Безспорно координацията на обучението и ролята на професията трябва да бъде утвърдена от стандарта по очни болести, който е основният документ, определящ параметрите и условията на грижите за очното здраве.

Обучението е изключително важно и към момента има редица национални и световни програми, които за съжаление се разминават значително. Оптометрист може да се квалифицира

от 2 до 5 години. В някои държави оптометристите могат да получат допълнителна квалификация за терапевти и да осъществяват лечение. Няма спор, че разширяването на портфолиото ще подобри достъпността до очна грижа, но проблемът е в качеството и разпределението на отговорностите. Към момента позиционирането на медицинските оптици и оптометристи в България съответства на тяхната роля, а именно опазване на очното здраве. Отговорността за диагностиката и терапията е изцяло приоритет на офталмолозите.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Перспективата пред новите очни специалисти е голяма поради необходимостта от квалифицирани кадри в оптичния бранш. Засилва се интересът от страна на бизнеса към завършващите студенти поради високото ниво на подготовка и практически умения. Предвиждат се установяване на още по-трайни и задълбочени връзки с бизнес средите и още по-силен обмен на студенти и лектори с цел да се подобри и развива участието на специалистите в грижата и промоцията на очното здраве.

ЛИТЕРАТУРА

1. Dimitrova K, Grupcheva C. HEALTH BEHAVIOR AND PARENTS' AWARENESS HOW TO PROTECT THE CHILDREN'S EYE HEALTH. Knowledge International Journal. 2020;38(4):859-64.
2. Carneiro VLA, Jorge J. Competencies and training needs of the Portuguese optometrists - a national inquiry. Journal of optometry. 2020;13(2):88-95.
3. Ewbank A, Naroo S. IACLE: Yesterday, today and tomorrow. Contact lens & anterior eye : the journal of the British Contact Lens Association. 2019;42(2):129-31.
4. King C, Tytko A, Spencer AF, Mead A. Royal College of Ophthalmologists: National Survey of ST1 Supervision. Eye (London, England). 2019;33(6):866-7.
5. Grupcheva CN, Radeva MN, Grupchev DI. How to run an efficient eye care practice during and after the COVID-19 pandemic. Scripta Scientifica Medica. 2020;52(2).
6. Kaphle D, Kandel H, Paudel P. Optometry in Nepalese Context: The Profession Beyond Providing Refraction Services. JNMA; journal of the Nepal Medical Association. 2019;57(215):59-63.
7. Wolffsohn JS, Calossi A, Cho P, Gifford K, Jones L, Li M, et al. Global trends in myopia

- management attitudes and strategies in clinical practice. Contact lens & anterior eye : the journal of the British Contact Lens Association. 2016;39(2):106-16.
8. Creer RC, Roberts SA, Aslam TM, Balaskas K, Chhabra R, Mahmood S, et al. Treatment decisions of UK hospital optometrists and ophthalmologists in patients with nAMD: a vignette study. Ophthalmic & physiological optics: the journal of the British College of Ophthalmic Opticians (Optometrists). 2019;39(6):432-40.
 9. Chisholm-Burns MA, Spivey CA, Stallworth S, Zivin JG. Analysis of Educational Debt and Income Among Pharmacists and Other Health Professionals. American journal of pharmaceutical education. 2019;83(9):7460.
 10. George PP, Yun OCS, Siow K, Saxena N, Heng BH, Car J, et al. Is there scope for expanding the optometrist's scope of practice in Singapore? - A survey of optometrists, opticians in Singapore. Contact lens & anterior eye : the journal of the British Contact Lens Association. 2019;42(3):258-64.
 11. Radeva M, Grupcheva C. Skills and habits of young ophthalmologists in the diagnostics of glaucoma. Bulgarian Review of Ophthalmology. 2019;63(1).
 12. Peeva K, Feschieva N. STUDENT'S EXPECTATIONS AND ASSESSMENTS OF HIGHER MEDICAL EDUCATION IN BULGARIA. 6th International Conference of Education, Research and Innovation (iceri 2013). 2013:2177-83.

Адрес за кореспонденция:
Димитър И. Групчев
Медицински университет - Варна
ул. „Дойран“ 15
гр. Варна
e-mail: dgrupchev@gmail.com